

IOANA CIOFLÂNCĂ

**Maurizio Viroli, *Din dragoste de patrie. Eseu despre patriotism și naționalism*
trad. Mona Antohi, București, Humanitas, 2002**

Cartea lui Maurizio Viroli - *Din dragoste de patrie. Eseu despre patriotism și naționalism* - este un pasionant amestec de manifest intelectual și demonstrație științifică. Așa cum probabil trădează și titlul, intenția eseului este să distingă între patriotism și naționalism, pentru a extrage din primul termen virtuțile pierdute la contactul cu al doilea. Autorul (profesor la Princeton University) pune în contrast patriotismul, care ar fi atașat de valori și sentimente precum libertatea, dragostea caritabilă, altruismul inclusiv și naționalismul, un antonim pentru care mai importante sînt loialitatea necondiționată, pasiunea exclusivistă, unitatea uniformizantă.

Recunoaștem în efortul demonstrativ al lui Viroli o veche preocupare a specialiștilor în domeniul identității colective de a selecta din discursurile identitare acele valori și sentimente care sînt utilizabile pentru confortarea sau amenajarea unui mediu democratic (care, pentru autorul nostru, înseamnă republican). Aceeași preocupare a fost sursa distincției între naționalism civic și naționalism etnic, pe marginea căreia s-a scris și se scrie încă foarte mult.

Din punct de vedere metodologic, Viroli apelează, pentru a-și face demonstrația, la instrumentele istoriei intelectuale și politice, îndoiindu-se de utilitatea teoriei politice. Ca urmare, profesorul american susține că distincția între patriotism și naționalism trebuie făcută nu doar rațiuni euristice (cum face teoria politică), ci și pentru faptul că cei doi termeni traduc realități istorice diferite. Intrînd pe calea analizei istorice, Viroli se grăbește să disloce o interpretare consacrată, afirmînd că patriotismul și naționalismul nu sînt expresia unor timpuri distincte și succesive, ci atitudini care pot fi întîlnite în același timp, în același loc și uneori la același autor. Așadar, autorul nu preia sugestia anti-modernă a acelor studii care văd în patriotism un precursor denaturat și înlocuit, prin modernizare, de către naționalism. Teza lui Viroli este că, deși s-a produs un proces de naționalizare și marginalizare a patriotismului, cele două atitudini au subzistat separat și pot fi tratate ca atare. Punctul sensibil al eseului este acela în care autorul se străduiește să atribuie unor atitudini explicit diferite (după antinomia amintită mai sus) nume diferite, cu o rigurozitate pe care, pînă la urmă, nu au toți cei care elaborează pe tema identității colective. Viroli recunoaște că mulți dintre militanții care vobeau despre patriotism exprimaau de fapt (după criteriile profesorului american) o atitudine naționalistă sau invers. Aici este dificultatea metodologică majoră care marchează și studiile istorice despre naționalism civic/naționalism etnic.

Lucrarea lui Viroli (care scrie de pe pozițiile stîngii democratice, fiind atașat intelectualicește de cunoscutul Norberto Bobbio) are o explicită valoare normativă: "Corect înțeles, limbajul patriotismului republican ar putea servi ca un puternic antidot la naționalism". Autorul își face pledoaria extrăgînd din istoria intelectuală o tradiție alternativă, liberală, utilizabilă în context democratic. Acest demers are expresie și în spațiul cultural românesc prin eforturile unor istorici precum Alexandru Zub sau Adrian Marino.